

Εκδήλωση ΕΜΠ: «Απολιγνιτοποίηση - Μία Επιλογή Πολιτικής με τι Κόστος;»

Μεταπτυχιακό Μάθημα «Χωρικές, Οικονομικές, Κοινωνικές και Νομικές Διαστάσεις της Ανάπτυξης και του Περιβάλλοντος των Ορεινών Περιοχών».

Στην Κύπρο όπου ζούσα μέχρι τον Μάρτιο του 2020 μια τεράστια διαφήμιση υπέρ της ανακύκλωσης είχε υψωθεί στους αυτοκινητοδρόμους. Η διαφήμιση παρουσίαζε ένα χάμπουργκερ γεμιστό με μπαταρίες. "Αν δεν ανακυκλώνεις τις μπαταρίες σου, θα τις φας", επεσήμανε το γραπτό μήνυμα, για να δείξει το αυτεπίστροφο του φυσικού περιβάλλοντος στον άνθρωπο. Η βλάβη θα επιστρέψει σε όλους, είτε την προκαλούν είτε όχι, αφού όλοι ανήκουμε στο φυσικό περιβάλλον. Αλλά και η δευτερογενής δράση του ανθρώπου προκειμένου να αποκαταστήσει την βλάβη, είναι και αυτή αυτεπίστροφη, υπό τη μορφή οικονομικού κόστους.

Συνεπώς η πρόκληση είναι διπλή. Στην περίπτωση μας, η απόσυρση του λιγνίτη και η αντικατάστασή του με ανταγωνιστικότερη ηλεκτροπαραγωγή αντιμετωπίζει και τις δυο προκλήσεις. Υπό μια προϋπόθεση: ότι η μετάβαση θα γίνει με σχέδιο και με τρόπο οργανωμένο για τις κοινωνίες που επηρεάζονται. Δηλαδή, το πέρασμα από την μονοκαλλιέργεια του λιγνίτη σε πολλαπλές μορφές απασχόλησης σε άλλους παραγωγικούς τομείς να γίνει χωρίς να διαρραγεί ο κοινωνικός και οικονομικός ιστός. Αντίθετα να ενισχυθεί αξιοποιώντας τη θετική πλευρά που έχει κάθε μετασχηματισμός. Αυτό ακριβώς επιδιώκει το ΣΔΑΜ, το οποίο θα μπορούσα να το χαρακτηρίσω ως ένα μανιφέστο για μια καλύτερη ζωή.

Το Σχέδιο διαρθρώθηκε σε πέντε πυλώνες πολιτικής («καθαρή» ενέργεια, βιομηχανία και εμπόριο, «έξυπνη» αγροτική παραγωγή, βιώσιμος τουρισμός, τεχνολογία και εκπαίδευση). Πολιτικά, η επιλογή του πρωθυπουργού να αποσύρει τον λιγνίτη με χρονοδιάγραμμα και να καταρτίσει ένα τέτοιο σχέδιο, δικαιώθηκε στο ακέραιο. Τόσο από τις εξελίξεις στον ενεργειακό τομέα τις οποίες επιταχύνει η αύξηση των τιμών των ρύπων και των νέων κλιματικών στόχων που υιοθετεί η ΕΕ, όσο και από τις τεχνολογικές εξελίξεις οι οποίες ανατρέπουν ταχύτατα τα παραδοσιακά παραγωγικά αλλά και επιχειρηματικά πρότυπα εισάγοντας νέες απαιτήσεις δεξιοτήτων για το ανθρώπινο δυναμικό. Υπάρχει όμως και ένας ακόμη λόγος να αισθάνεται κανείς δικαιωμένος.

Το ΣΔΑΜ ήταν η αφορμή για να προχωρήσουν έργα και ενέργειες που δεν θα είχαν προχωρήσει αν η Ελλάδα δεν έκανε την επιλογή αυτή. Πρόκειται για ενέργειες τις οποίες η χώρα θα αναλάμβανε υποχρεωτικά στο μέλλον, αλλά υπό χειρότερες συνθήκες σε σχέση με το παρόν.

Ας αφήσουμε τη δέσμευση μεγάλων εκτάσεων γης για εξόρυξη, τις αλλοιώσεις της μορφολογίας του εδάφους, τη διατάραξη της χλωρίδας και της πανίδας, τις μετακινήσεις οικισμών και δικτύων, την έκλυση αερίων ρύπων και σκόνης από τις μεταφορές άγονων υλικών και τέφρας. Με την υποστήριξη της Ε.Ε. η περιβαλλοντική αποκατάσταση θα γίνει και θα δημιουργήσει πολλές θέσεις εργασίας. Ας σταθούμε στην έλλειψη σχεδίου και στην ανεμική παρουσία των λοιπών -πλην λιγνίτη- κλάδων στις τοπικές οικονομίες.

Και τα δυο ήρθαν ως αποτέλεσμα πολιτικής απρονοησίας κρυμμένης κάτω από τις θέσεις εργασίας και τα εισοδήματα που δημιουργούσε η λιγνιτική δραστηριότητα. Όμως η ευημερία από μια μη βιώσιμη δραστηριότητα είναι πάντα πρόσκαιρη, το δε κόστος τυχόν εφησυχασμού είναι μεγάλο. Και στην περιπτώσή του λιγνίτη είναι αδικαιολόγητο, αφού η Ευρωπαϊκή Ένωση μας είχε έγκαιρα προειδοποιήσει, όταν άρχισε να προωθεί ενεργά τη στροφή στην πράσινη ενέργεια ήδη από τη δεκαετία του 90.

Κύριος στόχος μας είναι λοιπόν η δημιουργία βιώσιμων νέων θέσεων εργασίας, που θα λειτουργήσουν ανασχετικά στην ανεργία, αποτρέποντας ταυτόχρονα τη διαρροή νέων

επιστημόνων και εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού προς το εξωτερικό. Για τον λόγο αυτόν, συμπληρωματικά προς τις παθητικές πολιτικές εισοδηματικής στήριξης και κοινωνικής προστασίας, θα στηρίξουμε με ισχυρά κίνητρα τις επενδύσεις που δημιουργούν απασχόληση αλλά και τις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, όπως η απόκτηση νέων δεξιοτήτων, η αναβάθμιση των υφιστάμενων και η επανειδίκευση και η διευκόλυνση για την αναζήτηση εργασίας.

Η απορρύπανση, η αποκατάσταση των εδαφών και η απόδοση του στη φύση και σε νέες χρήσεις, συνιστούν την επιτομή της διαδικασίας απολιγνιτοποίησης και την προϋπόθεση για την αναδιάρθρωση του παραγωγικού προτύπου των υπό μετάβαση περιοχών, προκειμένου να εξελιχθούν σε πρότυπα βιώσιμης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Για το σκοπό αυτόν, εκτελούμε μια σύνθετη σειρά ενεργειών με κύρια συνιστώσα τον χωρικό σχεδιασμό.

Καταρχάς θεσμοθετήθηκαν οι Ζώνες Απολιγνιτοποίησης όπου θα δημιουργηθεί ένα χωρικό και κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο ΔΑΜ με βασικούς στόχους την αναδιάρθρωση της παραγωγικής ενεργειακής δραστηριότητας, τον ανασχεδιασμό των προοπτικών ανάπτυξης των τριών τομέων παραγωγής, την αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, την εναρμόνιση με τη γενικότερη ενεργειακή και κλιματική πολιτική και, τέλος, την αποτελεσματική αντιμετώπιση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων στις επηρεαζόμενες περιοχές.

Ταυτόχρονα θεσμοθετήθηκε η χρήση των Ειδικών Πολεοδομικών Σχεδίων (Ε.Π.Σ.) ως εργαλείου χωρικού σχεδιασμού. Τα Ε.Π.Σ. θα θεμελιώσουν τον σχεδιασμό της ΔΑΜ, καθώς μέσω του καθορισμού χρήσεων γης και των γεωμορφολογικών και γεωλογικών στοιχείων, θα αποσαφηνισθεί ποιες δραστηριότητες μπορούν να αναπτυχθούν, σε ποια εδάφη και με ποιους όρους δόμησης. Η επιλογή των κατάλληλων χρήσεων είναι μια πολυσύνθετη και πολυπαραμετρική διαδικασία εναρμόνισης με υπερκείμενους σχεδιασμούς, αποφυγής συγκρούσεων με χρήσεις γης όμορων περιοχών ή με κανονιστικές απαιτήσεις κ.λπ. Μέχρι στιγμής έχουν καθοριστεί οι στρατηγικές κατευθύνσεις για την ανάπτυξη των νέων γενικών χρήσεων γης, λαμβάνοντας υπόψη τον ευρύτερο αναπτυξιακό σχεδιασμό της χώρας, υποχρεώσεις που απορρέουν από ειδικότερους αναπτυξιακούς σχεδιασμούς και πολιτικές, τη σχετική νομοθεσία, την κατάσταση των εδαφών τα ειδικά καθεστώτα προστασίας του ισχύουν σε μια περιοχή κ.λπ. Οι ακριβείς χωρικές παρεμβάσεις και ρυθμίσεις και τα οικονομικά, διαχειριστικά ή άλλα μέσα, μέτρα και προγράμματα δράσης που είναι αναγκαία για την ανάπτυξη, την αποκατάσταση και την αναβάθμιση των Ζ.ΑΠ., θα προσδιοριστούν μέσω Ειδικών Πολεοδομικών Σχεδίων. Με δυο λόγια τα ΕΠΣ θα θεμελιώσουν τον σχεδιασμό της ΔΑΜ, καθώς θα αποσαφηνίσουν ποιες δραστηριότητες μπορούν να αναπτυχθούν, σε ποια εδάφη και με ποιους όρους.

Τα επιστημονικά δεδομένα που θα προκύψουν κατά την εκπόνηση των ΕΠΣ θα επικυρώνουν την τελική επιλογή χρήσεων γης ως των πλέον κατάλληλων.

Είναι σαφές ότι βιώσιμη και δίκαιη ανάπτυξη μιας περιοχής, εφόσον αυτή εξαρτάται σχεδόν καθολικά από έναν και μόνον οικονομικό κλάδο -και μάλιστα μη ανταγωνιστικό, δε νοείται. Γι' αυτό και με το ΣΔΑΜ σχηματίζουμε στρατηγικές αναπτυξιακές δυνατότητες με μέτρα οικονομικής πολιτικής και με ισχυρή χρηματοδότηση για την προσέλκυση επενδύσεων στις περιοχές μετάβασης σε νέες βιώσιμες και εξωστρεφείς δραστηριότητες που θα διαφοροποιούν τον παραγωγικό τους τομέα. Κύριος στόχος είναι οι περιοχές αυτές να διατηρήσουν τον ενεργειακό τους χαρακτήρα. Αυτό όμως θα συμβεί με επενδύσεις σε καθαρές μορφές ενέργειας. Και είναι απολύτως εφικτό δεδομένου ότι τα ενεργειακά δίκτυα, το πολυάριθμο και έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό και οι τεράστιες εκτάσεις γης που απελευθερώνονται είναι πολύ ελκυστικά στοιχεία για επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα.